

IRODALOM

TARDY JÁNOS (szerk.):

Geoparkok Magyarországon

Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, 2021, 340 p.

Az elsősorban természeti értékeket őrző nemzeti parkokról talán még csak-csak hallott a természettudományokban kevésbé járatos magyar olvasó is, ám a geopark kifejezést valószínűleg csak kevesen ismerik. Míg a nemzeti park elnevezést közel másfél évszázada, 1872 óta használjuk – ekkor hozták létre bolygónk első nemzeti parkját, a Yellowstone Nemzeti Parkot –, a geopark a harmadik évezred „találmánya”. Az Európai Geopark Hálózatot az UNESCO együttműködésével 2000-ben hozták létre, a Globális Geopark Hálózat pedig 2004-ben alakult meg. 2020 őszén a hálózathoz 44 ország 161 geoparkja tartozott, köztük az Európai Geopark Hálózat, amely 26 ország 81 UNESCO Globális Geoparkját tömöríti. Ehhez a hálózathoz tartozik a két magyarországi geopark is. A magyarországi geoparkok szakmai koncepcióját 2019 decemberében fogadta el a természetvédelemért felelős miniszter.

De mit is fed valójában a geopark kifejezés? Erre a könyv szerkesztőjétől már az első oldalon tömör, frappáns választ kapunk: „A geopark lényegében egy új alapokra helyezett térség-, ill. vidékfejlesztési koncepció típusa, hiszen olyan nagyságú, gazdaságilag életképes területet ölel fel, ahol elsősorban a földtudományi értékek vonzerején, valamint biológiai, régészeti, antropológiai, néprajzi, továbbá egyéb kulturális és történelmi értékek gazdag kínálatán is alapuló fenntartható, környezetbarát turizmus (geoturizmus) valósítható meg, mely a térség gazdasági felemelkedésének szolgálatába állítható.”

A 340 oldalas, A/5 formátumú kiadvány alig 60 dekát nyom, így minden hátizsákban kényelmesen elfér, s praktikus terepkaulauzként is használható. Az ízléses tipográfiájú kötet a két hazai UNESCO Globális Geopark, a Novohrad-Nógrád és a Bakony-Balaton Geopark, valamint a tervezett Bükk-vidék Geopark összesen 107 helyszínét, geoturisztikai attrakcióját mutatja be egységes szemlélettel, tudományos alapossággal.

A Novohrad-Nógrád UNESCO Globális Geopark területe 1619 km² (ebből 1284 km² Magyarországon található), a világ első, országhatárokon is átnyúló geoparkja. Összesen 64 magyarországi és 28 felvidéki település földtani, természeti, történelmi, kulturális örökségét, palóc hagyományait ápolja és őrzi. Fenntartója a Bükk Nemzeti Park Igazgatósága. A kötet segítségével 37 látványos helyszínt ismerhetünk meg, illetve kereshetünk fel.

A 3244 km²-en elterülő Bakony-Balaton UNESCO Globális Geopark területén 151 település található, magába foglalja a Balaton-felvidéki Nemzeti Park jelentős részét, a Magasbakonyi és a Somló tájvédelmi körzetet, valamint 20 természetvédelmi területet és 10 természeti emléket. Alapítója és fenntartója a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósága. A kötetben 35 helyszínnel szerepel.

A tervezett Bükk-vidék Geopark területe 2817 km², összesen 109 település tartozik hozzá. A geoparkhoz tartozik a Bükk Nemzeti Park egésze, a Lázberci és a Tarna-vidéki Tájvédelmi körzet egy része, valamint 6 természetvédelmi terület összesen 35 geoturisztikai attrakcióval.

A könyv egyik erénye az egységes szerkezet. A három geoparkot bemutató főfejezetek először egy-egy áttekintő földtani térképen mutatják be az adott geopark elhelyezkedését. A főfejezetek később részletesen bemutatják az attrakciók, valamint a geoparkban lévő látogatóközpontok helyét. Az egyes attrakciók részletes bemutatása is az egységes szerkesztési szemléletet tükrözi. Ennek megvalósítása önmagában sem lehetett könnyű feladat, hiszen a szerkesztőnek 28 szerző munkáját kellett összehangolnia. Mind a 107 helyszín bemutatása egy-egy szemléletes, praktikus információkat tartalmazó „ablakkal” kezdődik, amelyben kis piktogramok és rövid, tömör szövegek utalnak a védettség jellegére, a képződmény jellegére, típusára, geoturisztikai jelentőségére (pl. tanösvény, bemutatóhely, látogatóközpont), a helyére és megközelítésére. Feltüntetik

a helyszínre való belépési pont/kapu földrajzi GPS koordinátáit, valamint a látogathatóságot. Az információs ablakban kapott helyet a helyszínt jelző (a megközelítést elősegítő) részletesebb térkép kivágat is, amely feltünteti a jelzett turistautákat, a tanösvényeket, a bemutatóhelyeket és a látogatóközpontokat.

Az egységes szemlélet természetesen a szöveges leírásokban is visszaköszön. A szerzők minden helyszín esetében röviden bemutatják a hozzá tartozó tájegységeket, a földtani felépítést, a fejlődéstörténetét, az élő természeti értékeit, a veszélyeztetett növény- és állatfajokat, valamint a kultúrtörténeti, kulturális és épített örökségeket (pl. várak, vármaradványok, kastélyok, vallási turizmus kegyhelyei), esetenként a szellemi örökségeket (pl. palóc örökség, bányász hagyományok).

A 107 helyszín bemutatását 39 fotós több mint 500 színes fényképe gazdagítja, valamint magyarázó rajzos szelvények, tömbszelvények teszik szemléletessé és könnyen követhetővé. Ha a könyvet lapozgató vándor már nem emlékezne pontosan a középiskolai földrajzórákon tanultakra, a szövegben előforduló idegen szakkifejezések magyarázatát is megtalálja a könyv végén. Ha pedig valakinek az érdeklődését annyira

felkeltették a leírások, hogy szeretne még többet megtudni egy-egy adott témáról, az Ajánlott magyar nyelvű irodalom listából kiválaszthatja a megfelelő kötetet vagy éppen honlapot.

A könyv előszava minden olvasó számára inspirálóan hat: *„Vándor, ki itt vagy, hunyd be szemed...! Hatalmas tenger hullámzik, a felcsapó víz helyenként sziklákat bont, máshol csendesen terül el a parton, majd húzódik vissza finom homokpartot hagyva maga után. Máskor tekerő folyókat láatsz, amelyek széles deltatorokkal jutnak be egy kiterjedt állóvízbe. Valamikor itt kisebb-nagyobb dinoszauruszok éltek, kergették egymást, hódították meg a tengert, és uralták a szárazföldet. ... Vándor, nyisd ki szemed, és láss csodát: mindezeknek az eseményeknek és még továbbiaknak a tanúi, a kőbe zárt történetek hordozói itt vannak! Itt vannak hazánkban, itt vannak és felfedezésre várnak!”*

Ebben a felfedezésben nyújt segítséget a nagyszerűen megszerkesztett, tartalmas, hazánk földjének alaposabb megismerésére inspiráló, praktikus formátumú tanulmánykötet, amely nem hiányozhat a kirándulást, túrázást, utazást kedvelő vándorok, tanulmányi kirándulásokat szervező pedagógusok könyvtárából és hátizsákjából.

LERNER JÁNOS

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

Tisztikar

Elnök: CSORBA PÉTER egyetemi tanár

Tiszteletbeli elnök: PAPP-VÁRY ÁRPÁD ny. egyetemi tanár

Alelnökök: MICHALKÓ GÁBOR tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

SZILASSI PÉTER egyetemi docens

Főtitkár: DÁVID LÓRÁNT DÉNES egyetemi tanár

Titkár: JENEY LÁSZLÓ egyetemi docens

Felügyelőbizottság: KERESZTY PÉTER, NEMERKÉNYI ZSOMBOR, SZABÓ GYÖRGY

Választmány

AUBERT ANTAL szakosztályelnök,
intézetigazgató

BERNEK ÁGNES szakosztályelnök, főiskolai
tanár

BUJDOSÓ ZOLTÁN főiskolai tanár

DÁVID LÓRÁNT DÉNES osztályelnök, egyetemi
tanár

DOROGI LÁSZLÓNÉ középiskolai tanár

EGEDY TAMÁS tudományos főmunkatárs,
egyetemi docens

FARSANG ANDREA egyetemi docens

FRISNYÁK SÁNDOR osztályelnök, ny. egyetemi
tanár

GERHARDTNÉ RUDLI ILONA ny. középiskolai
tanár

GÖNCZI SÁNDOR osztályelnök, főiskolai docens

GRUBER LÁSZLÓ középiskolai tanár

GYENIZSE PÉTER egyetemi docens

GYÓRI RÓBERT tszv. egyetemi docens

GYURICZA LÁSZLÓ osztályelnök, egyetemi
docens

GYURIS FERENC egyetemi adjunktus

HEVESI ATTILA osztályelnök, ny. egyetemi
tanár

HUSZTI ZSOLT osztályelnök, intézetigazgató

KARANCSI ZOLTÁN tszv. egyetemi docens

KARÁTSON DÁVID szakosztályelnök,
tszv. egyetemi tanár

KIS JÁNOS középiskolai tanár

KISS EDIT ÉVA tudományos tanácsadó,
egyetemi tanár

KLINGHAMMER ISTVÁN szakosztályelnök,
akadémikus

KOCSIS KÁROLY akadémikus, egyetemi tanár

KOPEK ANNAMÁRIA osztályelnök,
osztályvezető

KOROMPAI ATTILA ny. egyetemi docens

KOVÁCS ZOLTÁN akadémikus, egyetemi tanár

KOZMA GÁBOR tszv. egyetemi docens

KUBASSEK JÁNOS múzeumigazgató

KUNOS GÁBOR szakosztályelnök,
villamosmérnök

LENNER TIBOR osztályelnök, tszv. egyetemi
docens

LERNER JÁNOS osztályelnök

M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA osztályelnök,
egyetemi docens

MÁJAI CSABA osztályelnök

MAKÁDI MARIANN szakosztályelnök,
főiskolai docens

MUCSI LÁSZLÓ osztályelnök, egyetemi docens

NAGY BALÁZS egyetemi docens

PAP NORBERT osztályelnök, tszv. egyetemi
tanár

PÁL VIKTOR egyetemi docens

RADICS ZSOLT egyetemi adjunktus

SIMON GYÖRGY középiskolai tanár

SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA egyetemi docens

SUBA JÁNOS szakosztályelnök, térképész

SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI IRÉN osztályelnök,
tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

SZÓLLÓSY LÁSZLÓ középiskolai tanár

TEPERICS KÁROLY osztályelnök, egyetemi
adjunktus

TIMÁR JUDIT osztályelnök, tudományos
főmunkatárs

TÓTH ANTAL osztályelnök, főiskolai docens

TÖMPE LÁSZLÓ szakosztályelnök, középiskolai
tanár

TRÓCSÁNYI ANDRÁS szakosztályelnök,
tszv. egyetemi docens

VIZI ISTVÁN osztályelnök

**A Közgyűlés által megválasztott tiszteleti tagok a Magyar Földrajzi Társaság
Választmányának örökös tagjai.**

TARTALOM / CONTENTS

Értekezések / Studies

KISS ÉVA–TINER TIBOR: Az ipari forradalmak és az infokommunikációs fejlődés földrajzi összefüggései a nemzetközi szakirodalom tükrében / Geographical connections of industrial revolutions and infocommunication development in the mirror of the international special literature	89
KISMARJAI BALÁZS: Az átalakuló terroir – egy természetföldrajzi fogalom társadalomföldrajzi átértékelése / The transforming terroir: socio-geographical evaluation of a physical geographical concept	106
KÖSZEGI MARGIT–BOTTLIK ZSOLT: A nemzeti identitás alakulása a posztsovjjet Azerbajdzsánban / The development of national identity in post-soviet Azerbaijan	119
VARGA VIRÁG–TEVELI-HORVÁTH DOROTTYA–HORZSA GERGELY: Magyar közép- és nagyvárosok versenyképességi tipológiája és humán tőkét vonzó potenciálja / Competitiveness typology of Hungarian middle-sized cities and their potential to attract human capital	135
OCSKAY GYULA–HARDI TAMÁS: Határon átnyúló kultúragazdaság integrált fejlesztése a Magyar-Szlovák határon / Integrated development of cultural economy at the Hungarian-Slovak border	154
KÖBLI ÁDÁM–HORVÁTH ZOLTÁN: A legjelentősebb hazai fürdővárosok településszerkezeti jellemzőinek vizsgálata / A study of the characteristics of the most significant Hungarian spa towns based on their settlement structure	170

Krónika / Chronicle

Vadász Elemér (1885–1970) – Az iskolateremtő geológus – HÁGEN ANDRÁS	187
Boros László (1937–2021) – FRISNYÁK SÁNDOR	188

Irodalom / Review

Tardy János (szerk.): Geoparkok Magyarországon – LERNER JÁNOS	191
---	-----

TÁMOGATÓINK

Kiadja a MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
A Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával
A kiadásért felel: Dávid Lóránt Dénes
Tördelés és nyomdai előkészítés: Bonex Press Kft.
Borítóterv: Liszi János
Nyomdai kivitelezés: Heiling Media Kiadó Kft.
Telefon: (06-1) 231-4040
Készült 300 példányban
HU ISSN 0015-5411